

BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO

BỘ TƯ PHÁP

TRƯỜNG ĐẠI HỌC LUẬT HÀ NỘI

NGUYỄN THỊ VÂN ANH

**ẢNH HƯỞNG CỦA LUẬT TỤC ĐẾN VIỆC
THỰC HIỆN PHÁP LUẬT HÔN NHÂN VÀ GIA
ĐÌNH TRONG CÁC DÂN TỘC THIỂU SỐ TẠI
CHỖ Ở TÂY NGUYÊN HIỆN NAY**

LUẬN ÁN TIẾN SĨ LUẬT HỌC

HÀ NỘI - NĂM 2017

BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO

BỘ TƯ PHÁP

TRƯỜNG ĐẠI HỌC LUẬT HÀ NỘI

NGUYỄN THỊ VÂN ANH

**ẢNH HƯỞNG CỦA LUẬT TỤC ĐẾN VIỆC
THỰC HIỆN PHÁP LUẬT HÔN NHÂN VÀ GIA
ĐÌNH TRONG CÁC DÂN TỘC THIỂU SỐ TẠI
CHỖ Ở TÂY NGUYÊN HIỆN NAY**

LUẬN ÁN TIẾN SĨ LUẬT HỌC

Chuyên ngành: Lý luận và lịch sử Nhà nước và pháp luật

Mã số: 62.38.01.01

Người hướng dẫn khoa học: PGS. TS. Nguyễn Thị Hôi

HÀ NỘI - NĂM 2017

LỜI CẢM ƠN

Với sự kính trọng và biết ơn sâu sắc, tôi xin chân thành cảm ơn cô PGS. TS. Nguyễn Thị Hồi, người đã tận tình, trực tiếp hướng dẫn tôi hoàn thành đề tài nghiên cứu này. Cảm ơn quý thầy, cô khoa Hành chính nhà nước, trường Đại học Luật Hà Nội đã nhiệt tình giảng dạy, cung cấp nhiều kiến thức chuyên ngành và giải thích những vướng mắc trong suốt thời gian diễn ra khóa học. Tôi cũng xin gửi lời cảm ơn đến khoa Sau đại học, trường Đại học Luật Hà nội đã tổ chức, quản lý lớp NCSK18 rất chu đáo, tạo điều kiện tốt nhất để tôi có thể học tập, nghiên cứu và hoàn thành luận án.

Đồng thời, tôi cũng gửi lời cảm ơn chân thành nhất đến gia đình, bạn bè, những người đã quan tâm, động viên tôi trong suốt quá trình học tập, nghiên cứu và hoàn thành luận án này.

Trân trọng!

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu trong luận án là trung thực và do tôi trực tiếp khảo sát, tổng hợp. Những kết luận khoa học chưa từng được ai công bố trong bất kỳ công trình nào khác.

Hà Nội, ngày tháng năm 2017
Tác giả

Nguyễn Thị Vân Anh

DANH MỤC TỪ VIẾT TẮT

CBCC	Cán bộ, công chức
CQCS	Chính quyền cấp cơ sở
DTTS	Dân tộc thiểu số
DTTSTC	Dân tộc thiểu số tại chỗ
HĐND	Hội đồng nhân dân
HN&GD	Hôn nhân và gia đình
HTCT	Hệ thống chính trị
HTCTCS	Hệ thống chính trị cơ sở
MTTQ	Mặt trận tổ quốc
Nxb	Nhà xuất bản
UBND	Ủy ban nhân dân

DANH MỤC CÁC BẢNG BIỂU

- Bảng 1 Số lượng các cặp kết hôn trong nội bộ dân tộc của các dân tộc thiểu số tại chỗ Tây Nguyên
- Bảng 2 Ý kiến người dân theo tín ngưỡng truyền thống về vai trò của già làng trong phân xử các vụ việc duy trì phong tục tập quán dân tộc
- Bảng 3 Mong muốn về nơi ở sau khi kết hôn
- Bảng 4 Tình hình đội ngũ cán bộ, công chức cấp xã đến năm 2015
- Bảng 5 Chất lượng hoạt động của Hội đồng nhân dân xã, phường, thị trấn tính đến năm 2015
- Bảng 6 Chất lượng hoạt động của Ủy ban nhân dân xã, phường, thị trấn tính đến năm 2015

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	1
Chương 1. TỔNG QUAN TÌNH HÌNH NGHIÊN CỨU CÁC VẤN ĐỀ CÓ LIÊN QUAN ĐẾN ĐỀ TÀI LUẬN ÁN	7
1.1. Những công trình đã nghiên cứu có liên quan đến đề tài	7
1.2. Đánh giá chung về tình hình nghiên cứu và những vấn đề cần tiếp tục nghiên cứu.	27
Kết luận chương 1.....	31
Chương 2. NHỮNG VẤN ĐỀ LÝ LUẬN VỀ ẢNH HƯỞNG CỦA LUẬT TỤC ĐẾN VIỆC THỰC HIỆN PHÁP LUẬT HÔN NHÂN GIA ĐÌNH TRONG CÁC DÂN TỘC THIỂU SỐ TẠI CHỖ Ở TÂY NGUYÊN	32
2.1. Luật tục về hôn nhân và gia đình của các dân tộc thiểu số tại chỗ ở Tây Nguyên	32
2.2. Thực hiện pháp luật hôn nhân và gia đình	46
2.3. Khả năng ảnh hưởng của luật tục đến việc thực hiện pháp luật hôn nhân gia đình trong các dân tộc thiểu số tại chỗ ở Tây Nguyên	51
2.4. Các yếu tố tác động tới ảnh hưởng của luật tục đến việc thực hiện pháp luật hôn nhân và gia đình trong các dân tộc thiểu số tại chỗ ở Tây Nguyên	61
Kết luận chương 2.....	72
Chương 3. THỰC TRẠNG ẢNH HƯỞNG CỦA LUẬT TỤC ĐỐI VỚI THỰC HIỆN PHÁP LUẬT HÔN NHÂN VÀ GIA ĐÌNH TRONG CÁC DÂN TỘC THIỂU SỐ TẠI CHỖ Ở TÂY NGUYÊN	74
3.1. Ảnh hưởng của luật tục các dân tộc thiểu số tại chỗ Tây Nguyên tới việc thực hiện các quy định pháp luật về kết hôn.....	74
3.2. Ảnh hưởng của luật tục các dân tộc thiểu số tại chỗ ở Tây Nguyên tới việc thực hiện pháp luật về quan hệ giữa các thành viên trong gia đình.....	89
3.3. Ảnh hưởng của luật tục các dân tộc thiểu số tại chỗ ở Tây Nguyên tới việc thực hiện pháp luật về ly hôn, phân chia tài sản và nhận con nuôi.....	101
3.4. Nguyên nhân những ảnh hưởng tích cực và tiêu cực của luật tục tới việc thực hiện pháp luật hôn nhân và gia đình trong các dân tộc thiểu số tại chỗ ở Tây Nguyên ...	108
Kết luận chương 3.....	115
Chương 4. QUAN ĐIỂM VÀ GIẢI PHÁP PHÁT HUY ẢNH HƯỞNG TÍCH CỰC, HẠN CHẾ ẢNH HƯỞNG TIÊU CỰC CỦA LUẬT TỤC ĐẾN VIỆC	

THỰC HIỆN PHÁP LUẬT HÔN NHÂN GIA ĐÌNH TRONG CÁC DÂN TỘC THIỂU SỐ TẠI CHỖ Ở TÂY NGUYÊN HIỆN NAY.....	117
4.1. Quan điểm phát huy ảnh hưởng tích cực và hạn chế ảnh hưởng tiêu cực của luật tục đến việc thực hiện pháp luật hôn nhân và gia đình trong các dân tộc thiểu số tại chỗ ở Tây Nguyên hiện nay.....	117
4.2. Các giải pháp nhằm phát huy ảnh hưởng tích cực và hạn chế ảnh hưởng tiêu cực của luật tục đến việc thực hiện pháp luật hôn nhân và gia đình trong các dân tộc thiểu số tại chỗ ở Tây Nguyên hiện nay.....	122
Kết luận chương 4.....	157
KẾT LUẬN.....	158
CÔNG TRÌNH KHOA HỌC ĐÃ CÔNG BỐ LIÊN QUAN ĐẾN ĐỀ TÀI	
DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO	

MỞ ĐẦU

1. Tính cấp thiết của việc nghiên cứu đề tài

Hôn nhân và gia đình là những hiện tượng phát sinh trong quá trình phát triển xã hội loài người. Chính vì vậy, ở mọi thời đại, gia đình luôn có vai trò quan trọng trong việc hình thành và phát triển xã hội, làm rạng rỡ bản sắc dân tộc. Chủ tịch Hồ Chí Minh từng khẳng định “*Quan tâm đến gia đình là đúng và nhiều gia đình cộng lại mới thành xã hội, xã hội tốt thì gia đình càng tốt, gia đình tốt thì xã hội mới tốt. Hạt nhân của xã hội là gia đình*”. Cũng như những hiện tượng xã hội khác, HN&GD chịu sự tác động có tính quyết định của điều kiện kinh tế xã hội. Lịch sử phát triển của xã hội loài người gắn liền với quá trình phát sinh, thay đổi những hình thái HN&GD. Đặc biệt từ khi xuất hiện nhà nước, sự liên kết của các cá nhân nhằm xây dựng gia đình được coi là sự kiện pháp lý làm phát sinh, thay đổi quyền và nghĩa vụ giữa các bên trong quan hệ pháp luật. Quan hệ HN&GD không chỉ thể hiện ý chí của cá nhân mà còn mang ý chí nhà nước.

Với tư cách là một ngành luật độc lập trong hệ thống pháp luật Việt Nam, luật HN&GD điều chỉnh các quan hệ xã hội phát sinh trong lĩnh vực HN&GD nhằm xây dựng gia đình no ấm, hạnh phúc, tiến bộ, bình đẳng. Trong giai đoạn hiện nay, việc củng cố và xây dựng quan hệ HN&GD là vấn đề rất quan trọng, một mặt góp phần vào việc ổn định trật tự xã hội, mặt khác tạo cơ sở pháp lý cho việc xác lập quan hệ HN&GD theo đúng quy định của pháp luật, bảo đảm pháp chế xã hội chủ nghĩa.

Tây Nguyên là vùng đặc thù trong cả nước về vị trí địa lý, điều kiện kinh tế - xã hội và dân cư với 54 dân tộc anh em sinh sống, trong đó có 12 dân tộc thiểu số tại chỗ. Mỗi dân tộc đều có những giá trị văn hóa truyền thống, mang bản sắc riêng với hệ thống luật tục giữ vai trò quan trọng trong quá trình tự quản, điều hòa xã hội. Hiện nay, ở Tây Nguyên, trong vùng đồng bào các dân tộc thiểu số tại chỗ, luật tục trong lĩnh vực HN&GD vẫn giữ vai trò chủ đạo. Họ hoặc không biết đến những quy định của pháp luật hoặc vẫn chưa hiểu rõ các quy định của pháp luật về chế độ HN&GD, quyền và nghĩa vụ của các chủ thể trong quan hệ HN&GD cũng như các nguyên tắc cơ bản của chế độ HN&GD. Tồn tại vấn đề này, một phần là do trình độ phát triển của đồng bào dân tộc thiểu số tại chỗ Tây Nguyên vẫn đang còn một khoảng cách đáng kể so với trình độ chung của cả nước. Do đó, việc áp dụng pháp luật vào đời sống của cộng đồng các dân tộc thiểu số nơi đây đã và đang gặp không ít khó khăn. Quy định của pháp luật do nhiều lý do mà chưa thể đến được với toàn thể người dân. Nhưng trên

thực tế, nguyên nhân chủ yếu là do chi phối bởi luật tục, thứ đã *ăn sâu bám rễ* trong tâm trí mỗi người dân làm cho họ tuân theo luật tục như một thói quen, một điều hiển nhiên mà không quan tâm đến pháp luật. Trong tham luận của Sở Tư pháp tỉnh Đắk Lắk tại hội thảo “*Mối quan hệ giữa luật tục, hương ước và pháp luật hiện hành*” do Viện Khoa học pháp lý tổ chức đã nhận định: “*có những vụ việc mặc dù Tòa án nhân dân các cấp đã xét xử, nhưng người dân vẫn yêu cầu buôn làng xử lại và bản án xét xử theo luật tục được buôn làng chấp nhận hơn bất kỳ một bản án nào khác*”. Vì vậy, vấn đề đặt ra hiện nay là làm thế nào để có thể kết hợp hài hòa, có sự hỗ trợ, bổ sung cho nhau giữa luật pháp của Nhà nước và luật tục của buôn làng, nghiên cứu và áp dụng luật tục trong thực tế sẽ góp phần rất lớn trong việc ổn định trật tự xã hội ở địa phương. Đánh giá được thực trạng ảnh hưởng của luật tục đối với việc thực hiện pháp luật HN&GD trong cộng đồng người dân tộc thiểu số tại chỗ trên địa bàn Tây Nguyên hiện nay, xác định được những tác động tích cực và tiêu cực của luật tục trong lĩnh vực này và tìm ra giải pháp phát huy ảnh hưởng tích cực, hạn chế, khắc phục và từng bước loại trừ những ảnh hưởng tiêu cực của luật tục, góp phần nâng cao hiệu quả thực hiện pháp luật HN&GD trong khu vực này là điều cần thiết, có ý nghĩa cả về lý luận lẫn thực tiễn. Đó cũng là lý do để nghiên cứu sinh chọn và nghiên cứu đề tài “*Ảnh hưởng của luật tục đến việc thực hiện pháp luật hôn nhân và gia đình trong các dân tộc thiểu số tại chỗ ở Tây Nguyên hiện nay*”.

2. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu

2.1. Mục đích nghiên cứu

Mục đích nghiên cứu đề tài này là tìm ra các giải pháp phát huy những ảnh hưởng tích cực và hạn chế, tiến tới từng bước loại bỏ những ảnh hưởng tiêu cực của luật tục đến việc thực hiện pháp luật nhằm nâng cao hiệu quả thực hiện pháp luật HN&GD ở cộng đồng các dân tộc thiểu số tại chỗ của Tây Nguyên trong thời gian tới.

2.2. Nhiệm vụ nghiên cứu

Để đạt được mục đích trên, luận án đã thực hiện những nhiệm vụ nghiên cứu cụ thể sau:

- Làm rõ cơ sở lý luận về ảnh hưởng của luật tục đến việc thực hiện pháp luật HN&GD mà chủ yếu là các nội dung: khái niệm và đặc điểm của luật tục; khái niệm, các hình thức thực hiện pháp luật HN&GD; khả năng ảnh hưởng của luật tục tới việc thực hiện pháp luật HN&GD; các yếu tố tác động đến ảnh hưởng của luật tục tới việc thực hiện pháp luật HN&GD trong các dân tộc thiểu số tại chỗ ở Tây Nguyên.